

26.06.2017 r.

Opinia Konsultanta Krajowego w dziedzinie medycyny pracy – lek. Pawła Wdówka, PTMP oraz IMP im. prof. J. Nofera w Łodzi w sprawie pośmiertnego orzekania o rozpoznaniu bądź braku podstaw do rozpoznania choroby zawodowej

Sposób i tryb postępowania dotyczący zgłaszania podejrzenia, rozpoznawania i stwierdzania chorób zawodowych reguluje Kodeks pracy Dz.U. 1974 Nr 24, poz. 141, t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1666 i rozporządzenie i rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie chorób zawodowych Dz.U. 2009 Nr 105, poz. 869 t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 1367. W art. Art. 235 Kodeksu pracy zapisano, że pracodawca jest obowiązany niezwłocznie zgłosić właściwemu państwowemu inspektorowi sanitarnemu i właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy każdy przypadek podejrzenia choroby zawodowej obowiązek dotyczy także lekarza podmiotu właściwego do rozpoznania choroby zawodowej. Ponadto w każdym przypadku podejrzenia choroby zawodowej lekarz, lekarz dentysta, który podczas wykonywania zawodu powziął takie podejrzenie u pacjenta kieruje na badania w celu wydania orzeczenia o rozpoznaniu choroby zawodowej albo o braku podstaw do jej rozpoznania. Zgłoszenia podejrzenia choroby zawodowej może również dokonać pracownik lub były pracownik, który podejrzewa, że występujące u niego objawy mogą wskazywać na taką chorobę, przy czym pracownik aktualnie zatrudniony zgłasza podejrzenie za pośrednictwem lekarza sprawującego nad nim profilaktyczną opiekę zdrowotną.

Pojawia się zatem pierwsze pytanie czy zgłoszenia podejrzenia choroby zawodowej może dokonać w przypadku osoby nieżyjącej najbliższa rodzina, np. żona?

Na tak postawione pytanie odpowiedział Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gliwicach w wyroku o sygnaturze IV SA/GI 339/13 z 2014-02-10. Sprawa dotyczyła skargi na decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego, który umorzył pierwszoinstancyjne postępowanie dotyczące choroby zawodowej - argumentując, że „analiza postanowień artykułu 235 Kodeksu pracy (w szczególności art. 235 § 22) pozwala stwierdzić, że stroną w postępowaniu o stwierdzenie choroby zawodowej jest pracownik lub były pracownik zakładu pracy, który poddawany jest stosownym badaniom medycznym. Zdaniem organu taka osoba w dniu zgłoszenia podejrzenia występowania choroby zawodowej musi żyć, aby być podmiotem takiego postępowania. Wszczęcie postępowania administracyjnego przez następcę prawnego byłego pracownika nie jest możliwe. Zatem w niniejszej sprawie o wszczęcie postępowania administracyjnego wystąpiła osoba nie mająca legitymacji podmiotowej do jego uruchomienia”. Sąd w uzasadnieniu wskazał, że „zasadniczym zagadnieniem w sprawie było to czy żona zmarłego J. G., w stosunku do którego prowadzone było postępowanie w przedmiocie choroby zawodowej jest stroną tego postępowania”. W wyroku zapisano, że Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny „wskazał art. 235 Kodeksu pracy, w zakresie w jakim określa podmioty uprawnione do zgłoszenia choroby zawodowej, do których w szczególności zalicza się pracownika lub byłego pracownika i na tej podstawie wywiódł, że stroną postępowania jest pracownik lub były pracownik. Tymczasem zgłoszenia takiego może dokonać np. lekarz, którego jednak nie uważa się za stronę takiego postępowania. Przyjdzie natomiast wskazać, że zgodnie z art. 237¹ § 1 Kodeksu pracy pracownikowi, który zachorował na chorobę zawodową określoną w wykazie, o którym mowa w art. 237 § 1 pkt 2, przysługują świadczenia z ubezpieczenia społecznego, określone w odrębnych przepisach. Takimi przepisami odrębnymi są przepisy ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 199, poz. 1673), zwanej dalej "ustawą o ubezpieczeniu społecznym".

Sąd wskazał, że „przepisy tej ustawy określają komu i w jakim zakresie przysługują określone świadczenia z tytułu choroby zawodowej, a więc stanowią materialnoprawną przesłankę do ustalenia istnienia bądź - nie interesu prawnego określonego podmiotu występującego w sprawie administracyjnej dotyczącej choroby zawodowej, jako strona w rozumieniu art. 28 kodeksu postępowania administracyjnego (k.p.a.). W myśl art. 13 ust. 1 tej ustawy członkom rodziny zmarłego pracownika wymienionym w ust. 2 (w tym małżonkowi) przysługuje jednorazowe odszkodowanie związane z chorobą zawodową. Tak więc przepisy ustawy o ubezpieczeniu społecznym jednoznacznie wskazują na powstanie praw odszkodowawczych po stronie określonych w ustawie członków rodziny w związku ze śmiercią pracownika w wyniku choroby zawodowej. Decyzja o stwierdzeniu choroby zawodowej jest przy tym wymagana przy składaniu wniosku o takie odszkodowanie, stosownie do rozporządzenia z dnia 18 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad orzekania o stałym lub długotrwałym uszczerbku na zdrowiu, trybu postępowania przy ustalaniu tego uszczerbku oraz postępowania o wypłatę jednorazowego odszkodowania (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 954). Wobec tego, skoro członkom rodziny zmarłego pracownika, w tym jego małżonkowi, przysługuje jednorazowe odszkodowanie związane z chorobą zawodową tego pracownika, to należy przyjąć, że mają oni interes prawny w rozumieniu art. 28 k.p.a.”

W wyroku Sąd podkreślił, że **„śmierć pracownika nie jest przeszkodą do wszczęcia i przeprowadzenia postępowania administracyjnego w sprawie stwierdzenia choroby zawodowej, ponieważ ze stwierdzeniem takiej choroby wiążą się nie tylko określone prawa pracownika, ale także innych uprawnionych podmiotów, w tym żonie właśnie w przypadku śmierci pracownika”**. Przywołano również podobne stanowisko WSA w Warszawie w wyroku z dnia 23 października 2007 r. sygn. akt VII SA/Wa 1161/07. Ponadto Sąd wskazał, „że sądy administracyjne w podobnych sprawach, to jest dotyczących śmierci pracownika przed wszczęciem postępowania administracyjnego o stwierdzenie choroby zawodowej - nie miały wątpliwości, że uprawniony do złożenia wniosku o stwierdzenie choroby zawodowej, czy zgłoszenie podejrzenia choroby zawodowej po śmierci pracownika (byłego pracownika) jest jego małżonek (por. wyrok NSA z 17 listopada 1998 r. sygn. akt I SA 1318/98 publ. Lex nr 45832 oraz wyroki: WSA w Krakowie z dnia 10 grudnia 2013 r. sygn. akt III SA/Kr 287/13, WSA we Wrocławiu z dnia 19 listopada 2013 r. sygn. akt IV SA/Wr 371/13, WSA w Kielcach z dnia 4 października 2012 r. sygn. akt II SA/Ke 545/12, publik w CBOSA).”

Przytoczony w wyroku został także § 3 ust. 2 rozporządzenia z dnia 30 czerwca 2009 r. w sprawie chorób zawodowych (t. j. Dz. U. 2013, poz. 1367), w którym wskazano, że **„w przypadku podejrzenia, że choroba zawodowa była przyczyną śmierci pracownika zgłoszenia podejrzenia choroby zawodowej dokonuje się dodatkowo w formie telefonicznej**. Powyższe również wskazuje, że śmierć pracownika (lub byłego pracownika) nie jest przeszkodą do wszczęcia i prowadzenia postępowania przez organ inspekcji sanitarnej. Tym samym stanowisko, że osoby uprawnione do jednorazowego odszkodowania w związku ze śmiercią pracownika mogą przystąpić do toczącego się postępowania w sprawie choroby zawodowej wyłącznie, gdy za życia pracownika zostało ono wszczęte nie znajduje oparcia w przepisach prawa. Ponadto takie stanowisko w sposób nieuzasadniony stawiałaby w nierównej sytuacji podmioty, które po śmierci pracownika są uprawnione do odszkodowania związanego z chorobą zawodową od tego czy pracownik ten zmarł przed wszczęciem czy bezpośrednio po wszczęciu tego postępowania”.

Podstawą wydania decyzji o stwierdzeniu choroby zawodowej jest orzeczenie lekarskie o rozpoznaniu choroby zawodowej wydane przez lekarza uprawnionego zatrudnionego w jednostce orzeczniczej. Proces orzeczniczy w przypadku osoby zmarłej toczy się w oparciu o informacje zawarte w dostarczonej dokumentacji medycznej.

Pojawia się zatem drugie pytanie, czy takie postępowanie nie jest sprzeczne z art. 42 ustawy o zawodzie lekarza Dz.U. 1997 Nr 28, poz. 152 t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 125 w którym wskazano, że lekarz orzeka o stanie zdrowia określonej osoby po uprzednim, osobistym jej zbadaniu lub zbadaniu jej za pośrednictwem systemów teleinformatycznych lub systemów łączności?

Powyższy zapis dotyczy stanu zdrowia a zdrowie (wg. WHO) jest to stan cechujący się uzyskaniem dobrego samopoczucia na poziomie fizycznym, psychicznym i społecznym. Nie jest on związany tylko z brakiem choroby czy niedomaganiem. Zatem w takim przypadku lekarz dokonuje oceny wszystkich funkcji organizmu, stanu psychicznego, a także funkcjonowania społecznego. Natomiast w przypadku procesu orzeczniczego dotyczącego choroby zawodowej kluczowym jest rozpoznanie choroby znajdującej się w wykazie chorób zawodowych i stwierdzenie bezspornie lub z wysokim prawdopodobieństwem, że została ona spowodowana działaniem czynników szkodliwych dla zdrowia występujących w środowisku pracy albo w związku ze sposobem wykonywania pracy. Nie jest zatem orzeczeniem o stanie zdrowia, co powoduje, że przeprowadzenie procesu orzeczniczego dotyczącego choroby zawodowej u osoby zmarłej nie stoi w sprzeczności z przepisami ustawy o zawodzie lekarza. Możliwość taką przewiduje również art. 40 Kodeksu Etyki Lekarskiej, w którym zapisano, że wydawanie zaświadczeń lekarskich jest dozwolone jedynie na podstawie aktualnego badania **lub odpowiedniej dokumentacji**. Dodatkowym argumentem jest fakt, że Sądy w wielu sprawach dotyczących chorób zawodowych nigdy nie kwestionowały możliwości orzeczenia o rozpoznaniu choroby zawodowej po śmierci pracownika. Należy także podkreślić, że w wielu przypadkach podejrzeń chorób zawodowych u osób żyjących proces orzeczniczy opiera się również o analizę dokumentacji medycznej pacjenta (efekt zapisu art. 235² Kodeksu pracy), a badanie osobiste niewiele lub nic nie wnosi do postępowania orzeczniczego, jak jest np. w przypadkach chorób nowotworowych z niebudzącym wątpliwości rozpoznaniem postawionym w procesie diagnostyczno-leczniczym w oparciu o badanie histopatologiczne (np. międzybłoniak opłucnej albo otrzewnej), wyleczonych chorób zakaźnych (np. borelioza) czy wyleczonych chorób skóry (np. drożdżakowe zapalenie skóry rąk u osób pracujących w warunkach sprzyjających rozwojowi drożdżaków chorobotwórczych). Jest to postępowanie zgodne z aktualną wiedzą medyczną i sztuką lekarską.

Reasumując, śmierć pracownika nie jest przeszkodą do wszczęcia i przeprowadzenia postępowania w kierunku rozpoznania choroby zawodowej albo stwierdzenia braku podstaw do jej rozpoznania. Odmowa wszczęcia postępowania orzeczniczego przez jednostkę orzeczniczą I stopnia nie ma podstaw prawnych i merytorycznych, a ponadto jest działaniem, które pozbawia rodzinę prawa do odszkodowania związanego z chorobą zawodową.

Piśmiennictwo:

1. Kodeks pracy Dz.U. 1974 Nr 24, poz. 141, t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1666
2. Rozporządzenie i rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie chorób zawodowych Dz.U. 2009 Nr 105, poz. 869 t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 1367.
3. Uprawnienie małżonka do zgłoszenia wniosku o stwierdzenie choroby zawodowej - Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego siedziba w Gliwicach z dnia 10 lutego 2014 r. IV SA/Gl 339/13 sip.legalis.pl
4. Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych Dz.U. Nr 199, poz. 1673 t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 1242
5. Kodeks postępowania administracyjnego Dz.U. 1960 Nr 30, poz. 168 t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 23
6. Ustawa o zawodzie lekarza Dz.U. 1997 Nr 28, poz. 152 t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 125

7. <http://www.who.int/about/mission/en/>
8. Kodeks etyki lekarskiej http://www.nil.org.pl/_data/assets/pdf_file/0003/4764/Kodeks-Etyki-Lekarskiej.pdf